

**TIMPURI NOI – STEREOTIPURI VECHI.
CAZUL REMISTIFICĂRII TRECUTULUI BASARABIEI**

Destrămarea Uniunii Sovietice s-a încheiat cu proclamarea suveranității și independenței fostelor republici, deși nucleul uniunii – Federația Rusă – în virtutea fostului statut, a teritoriului, a bogățiilor naturale continuă protejarea intereselor sale geostrategice de sorginte camuflată sovietică. Schimbările trăite în Europa de Est la sfârșitul sec. al XX-lea au orientat masele spre un sistem democratic. Potolirea setei de adevăr prin desecretizarea arhivelor, proclamarea libertății cuvântului, lichidarea cenzurei, nu neapărat a satisfăcut oficialitățile, întrucât trecutul deseori conține nu ceea ce este pretins. Kremlinul actual a moștenit de la cel sovietic stereotipul conform căruia orice critică, fie și a unor elemente din trecut, ar putea știrbi din „autoritatea istorică” sau ar putea diminua „importanța istorică” a acestui spațiu.

Treptat s-a cristalizat un fenomen periculos de accentuare a binelui și mascare a răului, fără a-i conștientiza consecințele. În acest context societății ruse și astăzi i se prezintă doar informație filtrată care să nu-i provoace remușcări. Odată ce Rusia a recunoscut ororile trecutului, cel puțin declarativ, era firesc să promoveze valorile democrației, acestea însă au fost substituie de o structură de valori formată complex din interese, stereotipuri vechi, mituri noi promovate insistent de istoriografie.

De fapt, mitul politic întruchipează o fabulă simbolică insolită, el deține funcții prescriptiv-explicativ-ordonatoare chemate să deformeze realitatea în numele mobilizării tuturor celor care nu văd rostul vieții¹. Există frica față de cunoașterea trecutului Republicii Moldova, întrucât el ar putea dezgoli politica imperială a Rusiei țariste și a celei sovietice. O dovadă în acest sens este și apariția recentă a celei de-a treia ediții a îndrumarului economico - politic „Țările și regiunile lumii” editat la Moscova de Institutul de Stat a Relațiilor Internaționale cu acordul Ministerului de Externe a Federației Ruse.² Fiecare stat este prezentat prin câteva compartimente, unul din care este și *istoria*.

La prima vedere, lucrarea pretinde să informeze publicul interesat fără aprecierea și comentarea evenimentelor, însă constatările oferite de autori au rămas în mare parte de sorginte sovietică, alimentând vechile tipizări. Pentru Republica Moldova, scurta schiță istorică este formată din șase propoziții (dintre care două se referă la teritoriul Transnistriei) în care se conțin patru stereotipuri evidente, toate create din mituri lansate în perioada sovietică.

1 Șleahțișchi M., Mitul politic – element forte al jocurilor manipulative din posttotalitarism în Manipularea în posttotalitarism, Chișinău, Ed. Gunivas, 2008, p. 257.

2 Страны и регионы мира. Экономико-политический справочник, под ред. А.С. Булатова. Москва, 2009.

Mitul „*Republica Moldova – moștinitoare a statului medieval Moldova*”.

Autorii menționează că „istoria Moldovei începe cu sec.XIV, când în 1359 s-a format cnezatul independent”¹. Se crează impresia că R. Moldova și Moldova istorică reprezintă același spațiu, deși cu certitudine mai multe documente interne și tratate internaționale confirmă moștenirea de drept al numelui Moldova de statul român modern care s-a constituit după unirea din 1859 prin voința clar exprimată a Moldovei istorice².

„Sub aspect etnic, teritoriile întrunite în hotarele Țării Moldova erau menționate în evul mediu cu un nume generic – Valahia/ Vlahia – și, ca și în cazul Munteniei de la sud de Carpații meridionali, locuitorilor li se atribuia etnonimul valahi/vlahi/ volohi, semnificația lui fiind români, tot așa cum denumirile menționate ale teritoriilor în cauză desemnau Țara Românească sau Țara românilor”³. Cronicarii care au activat în perioada medievală tot accentuează unitatea etnică și lingvistică a populației din Muntenia, Moldova și Transilvania⁴, la fel și tradiția istorică demonstrează unitatea de limbă, neam a românilor din acest spațiu⁵. N. Iorga menționa că începutul național și unitar național a concentrării noastre politice (formarea statelor medievale românești), a fixat început un program pe care generații, unele mai fericite, altele mai fără noroc, și l-au transmis⁶. Teritoriul actualei R. Moldova cuprinde doar o parte din spațiul medieval al Țării Moldova, care la rîndul său era o parte componentă a întregului spațiu românesc. Români nu au fost unicii în Europa care s-au confruntat cu fărîmițarea politică: în sec. al XIX-lea italienii au reușit unificarea celor opt state în jurul Sardiniei, eliberîndu-se de sub dominația imperiului Habsburgic; germanii care pe parcursul întregului ev mediu au fost dispersați în mai multe state (la începutul sec. XIX Confederația Germană era formată din 39 de state) au reușit să-și contureze o statalitate comună. Odată cu încheierea etnogenezei, spațiul românesc trece într-o perioadă de continuă unificare politică: în sec. VIII- XIII unificarea obștilor sătești a determinat geneza formațiunilor timpurii (cnezate de vale), în baza unificării cărora s-au format Muntenia, Moldova și Tansilvania. Factorii externi au întrerupt acest proces. La mijlocul sec. al XIX-lea, prin accentuarea conștiinței naționale, dar și prin anturajul internațional prielnic unificarea a continuat. În 1859 Moldova și Muntenia avînd același statut internațional s-au unit, iar celelalte teritorii

1 Ibidem.,p. 83.

2 Negru Gh., Reciclarea mitului sovietic , în Destin Românesc, 2009, nr.1, p.8.

3 Parasca P. Masă rotundă: 650 ani de la constituirea statului moldovenesc: realitate sau fals? în Destin Românesc, 2009, nr. 1, p.24.

4 Negru Gh., Politica etnolingvistică în R.S.S.Moldovenească, Chișinău, Ed. Prut Internațional, 2000, p.11.

5 Brătianu Gh. I., Tradiția istorică despre întemeierea Statelor Românești, Chișinău, Ed. Cartea Moldovenească, 1991, p.129.

6 Iorga N., Prelegeri la Vălenii de Munte, București, Ed. Pur și Simplu, 2008, p. 44.

românești aflate în componența imperiilor vecine (Transilvania, Bucovina, Banat – în componența imperiului Habsburgic, Basarabia – în componența imperiului Țarist) urmau să aștepte și să lupte. Destrămarea acestor imperii în 1918 a permis românilor să-și definitiveze unificarea.

Însăși autorii lucrării „Țările și regiunile lumii” atunci când prezintă *istoria* României menționează că „în sec. al XIII- lea s-au format două principate românești – Valahia și Moldova”¹ (intenționat sau nu s-a uitat de Transilvania) ar trebui să înțelegem că este o altă Moldovă decât cea amintită pentru spațiul Pruto-Nistrean, întemeiată „în sec. XIV”? Prin deosebirile conținutului și cronologiei atribuite R. Moldova și României se încearcă separarea trecutului aceluiași spațiu politico-geografic. Faptul formării în sec. XIII-XIV prin procesul de unificare a formațiunilor medievale timpurii în spațiul românesc a Munteniei, Moldovei și Transilvaniei (în Transilvania procesul de unificare a coincis în timp cu expansiunea maghiară care și-a impus dominația) nu convenea istoriografiei sovietice, care a fărâmițat fenomenele istorice, inventînd „moldovenismul” separat de restul spațiului românesc. Prin relansarea acestui mit s-a încercat distanțarea istorică a unei părți din Moldova de celelalte teritorii românești pentru a o putea include, cel puțin teoretic, într-un alt spațiu geografic și politic.

Mitul „În 1812 Basarabia a intrat în componența Imperiului Rus și nu a fost anexată”. Autorii afirmă că „în componența Imperiului Rus partea stîngă a Nistrului și Basarabia au intrat (s.n.) în 1812”². Documentele istorice vin să demonstreze anexarea ambelor teritorii de către Imperiul Țarist în urma războaielor ruso-turce: în urma războiului din 1786-1791, prin pacea de la Iași (29 decembrie 1791/ 9 ianuarie 1792), art.II Rusia a anexat teritoriul pînă la râul Nistru³, iar în urma războiului ruso - turc din 1806-1812, prin pacea de la București (16/28 mai 1812) a fost anexat teritoriul dintre Prut și Nistru⁴. Poarta a cedat aceste teritorii fără a avea dreptul asupra lor, deoarece Moldova și Țara Românească se aflau sub suzeranitatea Otomană, dar nu făceau parte din Imperiul Otoman. Inițial în noțiunea Basarabia se includeau doar pămînturile sudice ale regiunii dintre Nistru și Prut (stepa Bugeacului), iar după anexarea țaristă această denumire a fost extinsă asupra întregului teritoriu. De fapt în 1806 Rusia intenționa să cucerească ambele principate și să formeze din ele patru gubernii.⁵ G. Ciorănescu consideră că visul rusesc de dominație a Orientului nu a putut fi realizat în sec. al XIX-lea, deoarece liderii politici occidentali din acea

1 Страны и регионы мира. Экономико-политический справочник, op.cit. p. 183

2 Ibidem., p. 83.

2 Moldova în contextul relațiilor politice internaționale. Tratat. Alcătuitor Ieremia I., Chișinău, Ed. Universitas, 1992, p. 288.

3 Ibidem., p. 324-325.

4 Adevărul istoric în chestiunea Basarabiei, București, Ed. Evenimentul, 1998, p. 25.

perioadă au oprit înaintarea colosului de la Nord pe Prut. Basarabia a fost prețuit plătit de Europa pentru a salva Sud-Estul continentului de Imperiul Rus¹. Această anexare a fost pentru Rusia un pas important în direcția strîmtorilor Bosfor și Dardanele, în urma căruia era atinsă linia Dunării la vărsare. Pentru prima dată Rusia ocupa un teritoriu locuit de o populație creștin - ortodoxă care se aflase sub dependența Porții, de aceea Basarabiei i-a revenit rolul de „vitrină” europeană a vastului imperiu², ceea ce nu a încurcat țarismul să promoveze aici pe diferite căi politica de deznaționalizare. Dacă pentru sec. XVIII- XX Rusia recunoaște numele de *Imperiu*, atunci ea acceptă faptul că a cucerit, anexat teritorii străine, deoarece toate imperiile în istorie (fără excepții) s-au constituit prin cucerire, formînd conglomerate de popoare. Lumea ar fi în permanente războaie dacă generațiile urmașe fondatorilor de imperii ar fi obsedate de această etapă a trecutului și ar trasa în baza ei obiective pentru viitor. Înlocuirea termenului de „anexare” cu cel de „intrare” este intenționată, întrucît ulterior, Uniunea Sovietică va încerca să justifice cea de-a doua anexare a Basarabiei (1940) prin prima (1812), care nu avea nici o bază legală³. Aceste falsificări au avut menirea să contribuie la regizarea unui mit nou.

Mitul „În 1918 Basarabia a fost cucerită de România” vine ca o constatare în lucrare menționată⁴. Conceptul formulat în perioada sovietică a fost preluat fără careva schimbări. Autoritățile de la Moscova au transformat noțiunea de Basarabia după 1918 într-o problemă („chestiunea basarabeană”) în vederea folosirii ei drept pretext pentru a se putea implica în politica internațională și pentru a o putea „rezolva” la momentul potrivit în favoarea sa.⁵ În 1917 evenimentele din Rusia au catalizat mișcarea de eliberare națională și în Basarabia. Populația majoritară români/ moldoveni, nedreptățită timp de un secol, dorea inițial să-și promoveze doar propriile valori naționale. „Basarabia mai era populată, la începutul perioadei interbelice, de un conglomerat pestriț de minorități naționale, compus din evrei, ucraineni, bulgari, găgăuzi, germani și ruși. Moldoveanul basarabean, care a știut să rămînă credincios neamului său, a împrumutat de la aceste neamuri și reciproc le-a oferit multe din trăsăturile sufletești, din tradițiile și obiceiurile sale.”⁶ Treptat liderii mișcării tot mai mult insistau și asupra respectării intereselor și drepturilor etniilor minoritare din Basarabia în contextul promovării principiilor democratice, dar în mare parte, și

5 Ciorănescu G., Basarabia, pămînt românesc disputat între Est și Vest, București, Ed. Fundației culturale române, 2001, p. 24.

6 Istoria Basarabiei de la începuturi pînă în 1998, Scurtu.I., Almaș D., Goșu A., Pavelescu I., Ioniță Gh., Șișcanu I., Enciu N., Cojocaru Gh., București, Ed. Semne, 1998, p.39.

7 Ciorănescu G., Basarabia, pămînt românesc, București, Ed. Fundației culturale române, 2002, p. 27.

8 Страны и регионы мира. Экономико-политический справочник, op.cit. p. 83.

5 Pădureac L. Relațiile româno-sovietice (1917- 1934), Chișinău, Ed. Prut Internațional, 2003, p.57.

6 Enciu N., Populația rurală a Basarabiei în anii 1918-1940, Chișinău, Ed. Epigraf, 2002, p. 140-141.

din cauza pericolului militar, a dezordinii care puteau fi depășite doar prin consolidarea întregii comunități.

La 25 octombrie 1917 primul Congres al soldaților moldoveni ținut la Chișinău a hotărât: „pentru ocîrmuirea Basarabiei în cel mai scurt timp să se alcătuiască Sfatul Țării”. Se preconiza că moldovenii vor deține 70% din locuri, iar celelalte neamuri 30%¹. S-a decis componența adunării reprezentative: 150 deputați – 105 moldoveni, 15 ucraineni, 13 evrei, 7 ruși, 3 bulgari, 2 nemți, 1 polonez, 1 armean, 1 grec, 2 găgăuzi. Erau reprezentate 21 organizații și instituții, ostași, țărani.² În viziunea lui Al. Boldur cea mai însemnată forță națională era țărănimea, care s-a adaptat la sistemul administrativ rusesc, dar nu s-a putut adapta și la cultura rusă. Țărănimea a păstrat spiritul românismului și a făcut un pas hotărîtor spre reîntregirea neamului.³ Alegerile au fost organizate de adunările deputaților tuturor naționalităților și așezemintelor obștești.⁴ Congresul Congresul a fost precedat de organizarea comitetelor de ostași și ofițeri moldoveni la Tighina, Belgrad, Odesa, Sevastopol, Herson, Ekaterinoslav, Iași de pe frontul românesc. Deși țarismul prin politica de colonizare și deznaționalizare modificase componența etnică a teritoriilor supuse, totuși în condițiile create, reprezentanții populației majoritare împreună cu reprezentanții minorităților, folosindu-se de dreptul popoarelor la autodeterminare au votat la 24 ianuarie independența și la 27 martie unirea Basarabiei cu România. Oficialitățile sovietice erau nemulțumite, refuzînd acceptarea faptului împlinit, deși în discuțiile particulare recunoșteau suveranitatea României asupra Basarabiei⁵. Bucureștiul a încercat să normalizeze relațiile cu Kremlinul și să obțină o recunoaștere oficială. În acest context N. Titulescu afirma că „nu trebuie să cerem niciodată Basarabia de la ruși, aceasta ar însemna că rușii au dobîndit-o în mod legal”⁶. Odată ce Rusia a criticat țarismul și a refuzat, cel puțin oficial, la noțiunea de imperiu, ea nu-și poate atribui dreptul asupra teritoriilor anexate cîndva de țarism, însă în acest sens Rusia sovietică a păstrat continuitatea Rusiei țariste. România nu poate fi învinuită de „cucerire”, adică de ocuparea unei țări, teritoriu, prin uz de arme, întrucît populația a decis unirea, pe lîngă faptul că aceste teritorii istoric reprezintă un tot întreg.

Mitul „*Uniunea Sovietică în 1940 și-a reîntors Basarabia*”⁷ – însăși formularea este o fraudare a istoriei, deoarece aceste teritorii niciodată n-au aparținut statului sovietic. Autorii lucrării sus menționate trec cu tăcerea

1 Rezoluțiile întîiului Congres ostășesc moldovenesc în Șt. Ciobanu, Unirea Basarabiei, Chișinău, 1993, p. 149.

2 Danu E., Negrei I., Mișcarea națională în Basarabia și Transnistria (februarie 1917 – decembrie 1918) în Cugetul, Revistă de Istorie și Cultură, 2003, nr. 1, p. 52.

3 Boldur A., Imperialismul sovietic și România, București, Ed. Militară, 2000, p.57.

4 Negrei I., Poștarencu D., O pagină din istoria Basarabiei Sfatul Țării (1917-1918), Chișinău, Ed. Prut Internațional, 2004, p. 172.

5 Pădureac L., op. cit., p. 135.

6 Titulescu N., Basarabia pămînt românesc, București, Ed. Rum-Irina, 1992, p. 51.

7 Страны и регионы мира. Экономико-политический справочник, op.cit. p. 83.

prevederile Pactului adițional secret Molotov Ribbentrop, în baza căruia României i-au fost înaintate cele două note ultimative (26, 28 iunie 1940) cu cererea exactă de evacuare a Basarabiei, neexecutarea căreia ar fi dus la un război sigur¹. Directivele privind concentrarea trupelor sovietice spre linia frontierei au fost date de la 15 aprilie pînă în seara zilei de 10 iunie 1940, fiind prevăzut cazul în care trupele române aveau să opună rezistență (frontul de Sud urma să execute o lovitură concentrată cu forțele unităților armate a 12-a de-a lungul râului Prut spre Iași, iar cu forțele armatei a 9-a la sud de Chișinău spre Huși) și cazul în care trupele române aveau să se retragă fără lupte (trupele sovietice urmau să ajungă rapid la Prut pentru a controla retragerea trupelor române),² astfel care nu ar fi fost reacția României, consecința urma a fi aceeași – ocuparea Basarabiei, a Bucovinei de nord și a ținutului Herța.

După lungi dezbateri Consiliul de Coroană a ajuns la concluzia că, nefiind posibilă o rezistență prelungită, bazată numai pe forțele românești, în lipsa oricărui ajutor din afară, ultimatumul sovietic nu putea fi respins.³ În consecința acestor acțiuni Uniunea Sovietică a răpit României un teritoriu cu o suprafață de 50.5mii km.², din care 4021086 ha. teren agricol (20.5% din întreaga suprafață agricolă a României) cu o populație de 3776309 cetățeni români (53.49% români, 10.34% ruși, 15.5% ruteni și ucraineni, 7.27% evrei, 4.91% bulgari, 3.31% germani)⁴. Această anexare, în opinia lui I. Grecescu, constituie un caz tipic de folosire a forței împotriva integrității teritoriale și independenței de stat a României, de încălcare flagrantă a acordurilor bilaterale și multilaterale opozabile ambelor state, a principiilor și normelor unanim admise ale dreptului internațional.⁵ Uniunea Sovietică a anexat prin puterea forței un teritoriu pe care care ulterior l-a ciopîrțit, incluzînd zonele strategice în componența Ucrainei - teritoriul R.S.S.M. a fost redus la 33.7 mii km². Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 4 noiembrie 1940 cu privire la stabilirea hotarelor între R.S.S. Moldovenească și R.S.S. Ucraineană a definitivat hotarele R.S.S.M. În cadrul Ucrainei au fost incluse partea de nord a Bucovinei și zona riverană Dunării și Mării Negre – județele Hotin, Cetatea Albă, Ismail.⁶ Argumentarea necesității extinderii teritoriale a unui regim totalitar conturează riscul justificării complexe a acestuia. Fărîmițarea teritoriului basarabean anexat a fost o tactică promovată în vederea ștergerii urmei istorice a acestui teritoriu, simplificării procesului de deznaționalizare, deplasării hotarului cu zone strategice într-un

1 Ciorănescu G., Basarabia, pămînt românesc, București, Ed. Fundației culturale române, 2002, p.20.

2 Șișcanu I., Raptul Basarabiei 1940, Chișinău, Ed. Ago – Dacia, 1993, p. 18-19.

3 Ibidem., p. 44.

4 Istoria Basarabiei de la începuturi pînă în 1998, Scurtu.I., Almaș D., Goșu A., Pavelescu I., Ioniță Gh., Șișcanu I., Enciu N., Cojocaru Gh., op.cit., p. 214.

5 Grecescu I., Nulitatea acordului Molotov-Ribbentrop și consecințele sale asupra Basarabiei, în Basarabia pămînt românesc, op.cit., p.110.

6 Istoria Basarabiei de la începuturi pînă în 1998, Scurtu.I., Almaș D., Goșu A., Pavelescu I., Ioniță Gh., Șișcanu I., Enciu N., Cojocaru Gh., op.cit., p. 223.

spațiu mai controlat și subordonat. Modalitatea Uniunii Sovietice de a-și „întoarce” ceea ce nu i-a aparținut de drept vreodată, necesită o careva „argumentare”. Întrucât una reală nu există a fost inventat mitul, care implantat cu grijă în societate, a evoluat în stereotip – un proces cu grave consecințe, fiindcă mitului i se poate dezgoli esența, iar depășirea stereotipurilor este mult mai anevoioasă.

Tezele expuse în „ Țările și regiunile lumii” într-o manieră aparent inocentă, în realitate concordează cu vechile concepte sovietice care brutalizează trecutul Spațiului Românesc, având menirea să debusoleze în continuare societatea. Pe parcursul timpului s-a format o „mitologie politică” rusă care este utilizată în vederea proiectării mesajului mobilizator pentru nostalgicii ce nu acceptă condamnarea negativismului în imperialismul țarist și sovietic. Deși falsitatea concepțiilor sovietice referitoare la trecutul Spațiului Românesc a fost demonstrată, ele continuă să fie întreținute de publicații cum ar fi cea amintită mai sus și altele scrise în același spirit. Contracurarea efectelor mitologizării și stereotipizării trecutului este un proces îndelungat care necesită demistificarea istoriei, întrucât din informații parțial sau total false nu pot fi formulate concluzii corecte.